

Eftergymnasiala studier bland arbetslösa under pandemins första år

Eftergymnasiala studier bland arbetslösa under pandemins första år

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2024

Rapportnr: 2024:2

Författare: Lisa Östbring, Elin Backström och Anders Viberg (UKÄ), Michael Wiberg (MYH)

Diarienummer: 51-00188-23

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov

tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	6
Rapportens disposition.....	7
Satsningar och studiefinansiering under pandemin	8
Satsningar på högskolan och yrkeshögskolan under pandemin	8
Studiefinansiering under pandemin.....	10
Arbetslösa som började studera.....	11
Unga personer studerade på högskolan	11
Studier inom högskolan vanligast från nästa alla branscher	13
Eftergymnasiala studier för första gången för många.....	14
Fler påbörjade program än kurser	15
Studenter på högskolan	16
Programstudier vanligast bland de yngsta	16
Stor skillnad i mäns och kvinnors utbildningsval	17
Vanligast med kurser inom Humaniora	18
Många valde programstudier inom pedagogik och lärarutbildning	19
Studierande på yrkeshögskolan	21
Program vanligare än kurser	21
Ojämn könsfördelning inom flertalet utbildningsområden.....	22
Breda programval från de stora branscherna.....	23
Slutsatser och reflektioner.....	25
Bilaga 1	28
Bilaga 2.....	30

Sammanfattning

Syftet med studien är att öka kunskaperna om arbetsmarknadens förhållande till utbildningssystemet med utgångspunkt i regeringens satsningar på den eftergymnasiala utbildningen under pandemin. Vi undersöker i vilken omfattning personer som blev arbetslösa under pandemins första år började studera på högskolan eller yrkeshögskolan och därmed potentiellt höjde sin utbildningsnivå eller förbättrade sina möjligheter till omställning. Studien är ett samarbete mellan UKÄ och MYH.

För att dämpa effekterna av pandemin påbörjade regeringen under våren 2020 åtgärder i form av investeringar i både högskolan och yrkeshögskolan. Regeringens intentioner var att fler skulle få tillgång till eftergymnasial utbildning och målgrupperna var framförallt de i behov av att höja sin utbildningsnivå, stärka sin ställning på arbetsmarknaden och de som ville utbilda sig till bristyrken.

Av de nästan 260 000 personer som blev arbetslösa under 2020 började 13 900, drygt 5 procent, att studera på högskolan eller yrkeshögskolan. Det var huvudsakligen yngre personer som började studera, i synnerhet på högskolan, och särskilt på program. Knappt hälften av de som började studera hade ingen tidigare erfarenhet av eftergymnasial utbildning.

Den grupp som påbörjade studier på yrkesexamensprogram på högskolan läste i hög utsträckning utbildningar som leder till yrken där det råder brist på arbetskraft inom välfärden, till exempel utbildningar inom lärar- och omvårdnadsområdet. För yrkeshögskolans studerande innebar programstudierna att de läste en kvalificerad yrkesutbildning som innebar en omställning antingen inom en yrkesverksamhet eller till en ny sådan.

Vi har noterat att det, både på högskolan och yrkeshögskolan, var en jämnare könsfördelning på kurser än på program inom utbildningsinriktningar med en manlig överrepresentation på programutbildning. Det gällde främst utbildning inom Data/It och IKT samt teknik och teknisk industri och teknik och tillverkning. Skillnaderna kan bero på att det är skilda målgrupper för kurserna och programmen. Skillnaderna kan även bero på att det upplevs enklare att söka till en kurs än en programutbildning för personer som tillhör en underrepresenterad grupp.

Individer från de olika målgrupperna påbörjade studier på både kurser och program, men det var huvudsakligen yngre personer som började studera. Vi kan inte avgöra om yngre personer hade större behov av omställning och bättre förutsättningar att studera, men deltagandet var

inte jämnt fördelat över åldrarna. Med tanke på att målgrupperna för regeringens insatser i båda utbildningsformerna kategoriserades utifrån utbildningsbehov snarare än ålder, kan det finnas anledning att ytterligare kartlägga vad som är viktigt för ett beslut att studera för personer i olika faser i livet. Detta är centralt för en likvärdig tillgång till utbildning, dels för liknande insatser vid framtida kriser, dels i ljuset av livslångt lärande och behoven av omställning i arbetslivet.

Inledning

Coronapandemins utbrott gjorde ett stort avtryck på svensk arbetsmarknad. Restriktioner och nedstängningar påverkade hela samhället och fick stora ekonomiska konsekvenser. Under 2020 drabbades en betydande del av den sysselsatta befolkningen av arbetslöshet eller korttidspermitteringar. För första gången sedan finanskrisen 2010 minskade sysselsättningen i Sverige och arbetslösheten ökade.¹

Under 2020 påbörjade regeringen åtgärder i form av investeringar i både högskolan och yrkeshögskolan. Målsättningen var att genom fler utbildningsplatser öka möjligheterna till utbildning och omställning för att möta arbetsmarknadens behov under och efter krisen. Individer som blev arbetslösa var en uttalad målgrupp för regeringens satsningar på utbildning. De kunde ha behov av att höja sin utbildningsnivå eller att skola om sig. Individer som blev korttidspermitterade hade fortsatt en anställning men med reducerad arbetstid. För dessa individer kunde korttidspermitteringen innebära en möjlighet att studera, eventuellt för att kunna ställa om inom en yrkesverksamhet eller bransch.

Syftet med studien är att öka kunskaperna om arbetsmarknadens förhållande till utbildningssystemet med utgångspunkt i regeringens satsningar på den eftergymnasiala utbildningen under pandemin. Vi undersöker i vilken utsträckning åtgärdernas målgrupper – individer i behov av omställning eller de som vill höja sin utbildningsnivå – deltog i eftergymnasial utbildning under pandemin. I studien undersöker vi deltagande i utbildning på högskolan och yrkeshögskolan hos män och kvinnor som gick från sysselsättning till arbetslöshet under 2020. I några delar jämför vi gruppen arbetslösa som började studera med gruppen korttidspermitterade som började studera.² Det gör vi för att jämföra studiedeltagandet mellan två grupper som påtagligt berördes av pandemin men som hade olika förutsättningar att studera och därmed höja sin utbildningsnivå eller förbättra sina möjligheter till omställning.

Utbildning inom de två utbildningsformerna har delvis skilda syften, vilket leder till att kurser och program organiseras på olika sätt och att reglerna för tillträde skiljer sig åt.³ Satsningar som regeringen genomför inom utbildningsformerna är därmed tillgängliga för skilda grupper. Studier inom högskolan och yrkeshögskolan innebär även olika

¹ *Arbetsmarknadssituationen för hela befolkningen 15–74 år, AKU 2020*. Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden. AM 23 SM 2101. SCB.

² *Studier inom yrkeshögskolan och högskolan bland korttidspermitterade 2020*. Rapport 2023:13. UKÄ.

³ Se bilaga 1 för en mer utförlig beskrivning av de eftergymnasiala utbildningsformerna.

möjligheter för fortsatta studier och till etablering inom en yrkesverksamhet eller bransch.

I den rapport som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) tidigare publicerat om de som blev korttidspermitterade under 2020 framgick att omkring 17 000 personer började studera.⁴ Mer än dubbelt så många började studera på högskolan som på yrkeshögskolan och omkring 60 procent hade eftergymnasial utbildning sedan tidigare. På högskolan läste de flesta kurser och på yrkeshögskolan läste de flesta program. Det var huvudsakligen unga korttidspermitterade som började studera trots att merparten av de som blev korttidspermitterade var äldre.

Den här studien är en del av UKÄ:s uppdrag att delta i genomförandet av Sveriges återhämtningsplan.⁵ Inom ramen för uppdraget som pågår till och med 2026 genomför UKÄ en rad utredningar för att belysa frågor som rör samhället efter pandemin och högskolans roll i återhämtningen. Studien är ett samarbete mellan UKÄ och MYH.

Rapportens disposition

I kapitlet *Satsningar och studiefinansiering under pandemin* beskriver vi regeringens insatser av betydelse för arbetslösa individers möjlighet att delta i studier. Därefter följer tre resultatkapitel där vi fokuserar på olika delar:

- En övergripande beskrivning av gruppen arbetslösa som började studera på yrkeshögskolan eller högskolan.
- En beskrivning av de personer som började studera på högskolan. Vi undersöker om de påbörjade studier på kurs eller program samt vilken inriktning utbildningen hade.
- En beskrivning av de personer som började studera på yrkeshögskolan. Vi undersöker om de påbörjade studier på kurser eller program samt inom vilka utbildningsområden de började studera.

I ett kort avslutande kapitel diskuterar vi resultaten och de slutsatser vi kan dra från resultaten.

⁴ *Studier inom yrkeshögskolan och högskolan bland korttidspermitterade 2020*. Rapport 2023:13. UKÄ.

⁵ Den 30 september 2021 fick UKÄ i uppdrag av regeringen att delta i genomförandet av Sveriges återhämtningsplan (U2021/03916).

Satsningar och studiefinansiering under pandemin

Utbrottet av coronapandemin resulterade i en markant ökning av arbetslösheten i Sverige under 2020. Arbetslösheten låg i genomsnitt på 8,3 procent, vilket är 1,5 procentenheter högre än 2019 och den högsta nivån sedan 2010, då svensk arbetsmarknad präglades av finanskris.⁶ För att mildra de ekonomiska effekterna av coronapandemin vidtog regeringen flera åtgärder. För personer som blev arbetslösa skulle det finnas goda möjligheter att studera genom både utbyggnader av utbildningssystemet och utökade möjligheter till studiefinansiering.

Satsningar på högskolan och yrkeshögskolan under pandemin

Regeringen tog flera initiativ till att bygga ut utbildningen vid universitet och högskolor under pandemin.⁷ Några av satsningarna inleddes först under 2021, men en permanent och tre tillfälliga utbyggnader initierades redan under 2020. Regeringen påbörjade då en permanent utbyggnad riktad mot bristyrkesutbildningar. Medlen skulle i första hand användas till att bygga ut programutbildningar där det bedömdes råda brist på kompetens på arbetsmarknaden.⁸

Det tillkom även tre tillfälliga anslagshöjningar under 2020 för att möta en förväntad ökad efterfrågan på utbildning under pandemin. Den största satsningen var på behörighetsgivande utbildning och den pågick till 2022. Lärosätena fick även tillfälligt ökade anslag för att bygga ut både sommarkurser och utbildning mot livslångt lärande. Sammantaget fick lärosätena ungefär 690 miljoner kronor i ökade anslag för utbyggnader under 2020.

Till följd av pandemin fick MYH extra medel av regeringen för att utöka antalet platser på programutbildning inom yrkeshögskolan. Utbyggnaden avsåg extra utbildningsomgångar på befintliga utbildningar. Totalt beviljade MYH cirka 5 100 extra platser med start hösten 2020, vilket

⁶ Arbetsmarknadssituationen för hela befolkningen 15–74 år, AKU 2020. Sveriges officiella statistik. Statistiska meddelanden. AM 23 SM 2101. SCB.

⁷ Vårändringsbudget för 2020, Proposition 2019/20:19. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/varandringsbudget-for-2020_H70399 [hämtad 23-04-24].

⁸ Coronapandemins konsekvenser för universitet och högskolor. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 2022:18, UKÄ.

kan jämföras med 36 600 som var det totala antalet platser som myndigheten beviljade under 2020.⁹

MYH fick även extra medel för att utöka antalet platser på kurser inom yrkeshögskolan. Utbyggnaden gällde för kurser med start och slut under hösten 2020 och omfattade en ökning på drygt 3 600 personer. Ökningen innebar att omkring 6 300 personer hade möjlighet att studera på en kurs inom yrkeshögskolan under hösten 2020.

Målgrupper för satsningarna

Med anledning av pandemin ansökte regeringen om att få finansiering till en del av utbyggnaden av utbildning både inom högskolan och yrkeshögskolan via EU-medel.¹⁰ Satsningarna på högskolan och yrkeshögskolan har gjorts inom fokusområde *utbildning och omställning* inom ramen för Sveriges återhämtningsplan.¹¹ Det övergripande målet för fokusområdet är, något förenklat, att underlätta strukturomvandlingen genom att öka möjligheterna till sysselsättning och omställning, generellt och för personer som blivit arbetslösa.

Satsningarna på högskolan och yrkeshögskolan inom ramen för Sveriges återhämtningsplan skiljer sig åt. Med investeringen i högskolan avser regeringen att bygga ut utbildningar inom, bland annat, bristyrken och lärosätena har i uppdrag att utifrån sina förutsättningar erbjuda fler utbildningsplatser. Målgruppen för investeringen är personer utan högskoleutbildning, personer i behov av omskolning eller vidareutbildning och personer som vill utbilda sig till bristyrken.¹²

Med investeringen i yrkeshögskolan avser regeringen att öka antalet platser inom eftergymnasial yrkesutbildning och därmed möta omställningsbehoven och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Målgruppen för investeringen är personer med en gymnasieutbildning som vill ha en kvalificerad yrkesutbildning för att få andra eller mer kvalificerade arbetsuppgifter.¹³

Satsningarna på yrkeshögskolan finansierades delvis med EU-medel inom ramen för återhämtningsplanen redan år 2020. Investeringarna i högskolan finansierades med EU-medel inom ramen för återhämtningsplanen från och med 2021. I studien gör vi ett antagande om att regeringens investeringar i högskolan under 2020 hade samma

⁹ Återrapportering av regeringsuppdrag Uppföljning av konsekvenser av covid-19-pandemin i yrkeshögskolan, konst- och kulturutbildningar samt tolkutbildningar. MYH 2021/5096, MYH.

¹⁰ EU:s återhämtningsinstrument Next Generation EU och Faciliteten för återhämtning och resiliens.

¹¹ Sveriges återhämtningsplan Regeringen. <https://www.regeringen.se/rapporter/2021/05/sveriges-aterhamtningsplan/> [Hämtad 2023-11-15].

¹² Sveriges återhämtningsplan. Sid. 86–89. Regeringen.

<https://www.regeringen.se/rapporter/2021/05/sveriges-aterhamtningsplan/> [Hämtad 2023-11-15].

¹³ Ibid. Sid 82–85.

syfte och målgrupp som de efterföljande investeringarna som skedde inom ramen för Sveriges återhämtningsplan.

Studiefinansiering under pandemin

Fler utbildningsplatser och förstärkt arbetslöshetsförsäkring är exempel på åtgärder som skulle möjliggöra omställning på arbetsmarknaden och dämpa arbetslösheten. Andra åtgärder under pandemin skulle leda till ökade möjligheter till studiefinansiering. För Centrala studiestödsnämnden (CSN) innebar åtgärderna flera ändringar i reglerna kring studiestödet, till exempel:

- Tillägglånet för de som arbetat före studier höjdes.
- Inkomstgränsen i studiemedelssystemet, det så kallade fribeloppet, avskaffades tillfälligt.
- Möjligheterna att behålla studiestöd vid tillfällig vård av barn utökades.
- Studerande fick möjlighet att behålla studiestödet även om de inte bedrev några studier, exempelvis om skolan stängde. Studielån kunde även skrivas av för sådan tid.
- Kraven på arbetslöshetens längd sänktes för att göra det möjligt för dem som nyligen blivit arbetslösa att få studiestartsstöd.¹⁴

Under 2020 genomfördes även förändringar som gav fler arbetssökande möjlighet att kunna studera en reguljär utbildning med aktivitetsstöd, det vill säga ekonomiskt stöd för deltagande i ett program via Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen fick även i uppdrag av regeringen att anvisa fler arbetssökande att söka reguljära studier. Anvisningarna gjordes framförallt till personer som hade behov av studier på grundläggande eller gymnasial nivå.¹⁵

För en del individer som blev arbetslösa under 2020 fanns det möjlighet att få stöd från sin omställningsorganisation. Vanligt var att stödet innebar vägledning och coaching och i vissa fall var det även möjligt att få ekonomiskt stöd för studier.¹⁶

¹⁴ Åtgärder inom studiestödet med anledning av covid-19-pandemin Återrapportering av ett regeringsuppdrag. CSN. Rapport 2023:3.

¹⁵ Öka övergångar till reguljära studier Återrapport (del 2). Arbetsförmedlingen 2022-04-20. Diarienummer: Af-2021/0067 4581 & Fler anvisningar till reguljär utbildning Återrapport 2021. Arbetsförmedlingen. 2021-04-15 Diarienummer: Akt Af-2021/0026 4333.

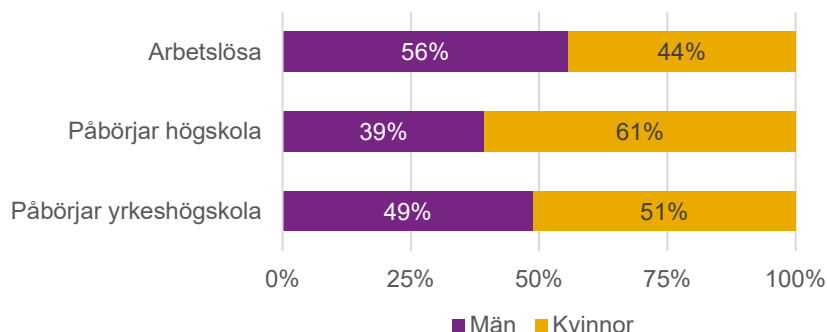
¹⁶ Baseras på dialog med omställningsorganisationerna TRR och TSL.

Arbetslösa som började studera

Omkring 257 600 personer förlorade sin sysselsättning under 2020.¹⁷ Av de som blev arbetslösa började ungefär 13 900 att studera, nästan 9 600 på högskolan och 4 300 yrkeshögskolan. Totalt sett var det färre arbetslösa än korttidspermitterade som började studera, 13 900 arbetslösa att jämföra med 17 000 korttidspermitterade.¹⁸ Men det relativa studiedeltagande var högre bland arbetslösa där 5 procent började studera jämfört med 3 procent av de korttidspermitterade.

Trots att det var fler män än kvinnor som blev arbetslösa under 2020 var det fler kvinnor än män som började studera, framförallt på högskolan (se figur 1). Fördelningen av män och kvinnor motsvarade, i grova drag, könsfördelning bland högskolans samtliga registrerade studenter. På yrkeshögskolan började ungefär lika många kvinnor som män att studera när de blev arbetslösa, vilket speglar könsfördelningen inom hela yrkeshögskolan.

Figur 1. Fördelning av kvinnor och män som blev arbetslösa och som påbörjade studier på högskolan eller yrkeshögskolan.

Unga personer studerade på högskolan

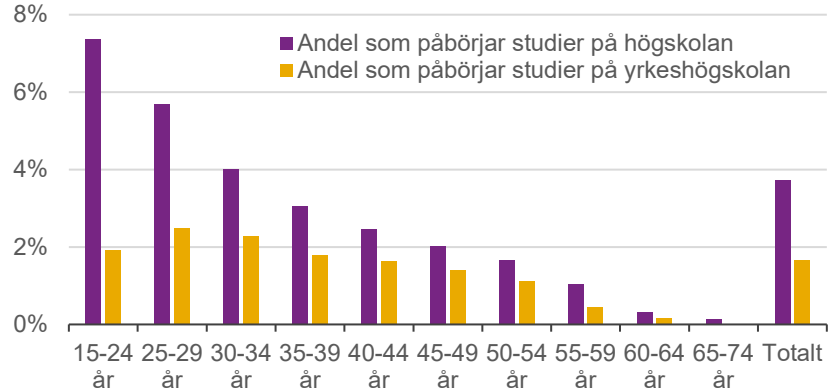
Av de som blev arbetslösa var det huvudsakligen unga personer som började studera, men det var skillnad i åldersfördelning mellan högskolan och yrkeshögskolan. De yngsta individerna började i hög utsträckning att studera på högskolan, men med tilltagande ålder minskade skillnaderna i studiedeltagande mellan utbildningsformerna (se

¹⁷ Se bilaga 2 för en mer detaljerad beskrivning av de som blev arbetslösa under 2020.

¹⁸ Se rapporten *Studier inom yrkeshögskolan och högskolan bland korttidspermitterade 2020*. Rapport 2023:13. UKÄ för en mer detaljerad beskrivning av korttidspermitterades deltagande i eftergymnasiala studier.

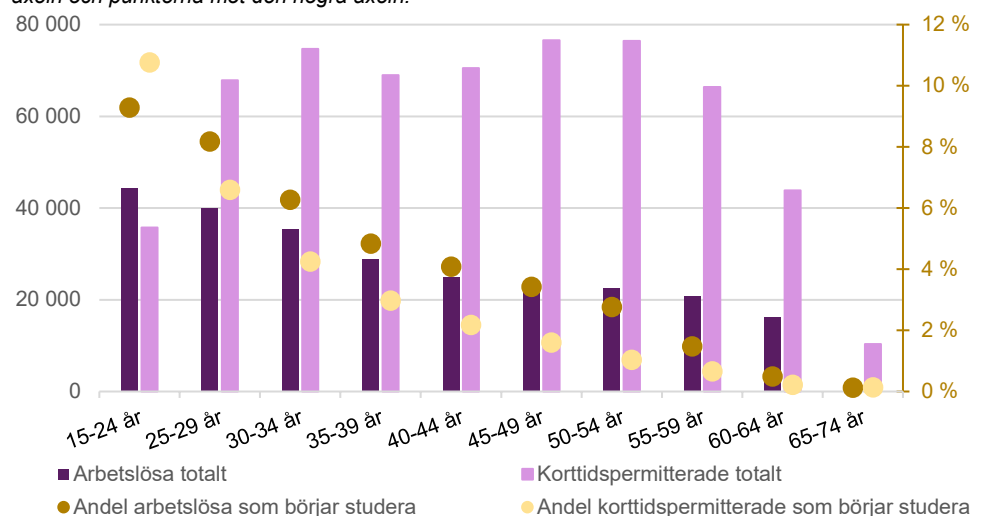
figur 2). Av de arbetslösa som började studera på högskolan var 35 procent under 25 år medan 20 procent av de som började studera på yrkeshögskolan var under 25 år.

Figur 2. Andel arbetslösa inom respektive åldersgrupp som påbörjade studier inom högskolan eller yrkeshögskolan.

Att många yngre arbetslösa började studera på högskolan är inte överraskande utan snarare i enlighet med den etablerade åldersstrukturen för högskolans studenter. Men det innebär att det huvudsakligen var yngre arbetslösa personer som potentiellt stärkte sin förmåga till omställning eller höjde sin utbildningsnivå genom högskolestudier. Om det huvudsakligen var yngre personer som hade behov av, och förutsättningar för, att delta i studier kan vi inte avgöra i den här undersökningen, men deltagandet var inte jämnt fördelat över åldrarna. Detta var ännu mer påtagligt för gruppen korttidspermitterade, där personer som var 35 år eller äldre utgjorde en tredjedel av de som började studera men två tredjedelar av de som blev korttidspermitterade (se figur 3 för förhållandet mellan arbetslöshet och korttidspermittering och studiedeltagande).

Figur 3. Antalet arbetslösa och korttidspermitterade individer 2020 per åldersgrupp och andelen som påbörjade studier inom respektive grupp. *Staplarna avläses mot den vänstra axeln och punkterna mot den högra axeln.*

Studier inom högskolan vanligast från nästa alla branscher

Från nästan alla branscher där arbetslösa började studera var volymerna till högskolan större än volymerna till yrkeshögskolan (se tabell 1). Branschen Byggverksamhet var den enda branschen där flera började studera på yrkeshögskolan än högskolan. Byggverksamhet var även en av få branscher där fler män än kvinnor började studera. Detta gällde för båda arbetslösa och korttidspermitterade.¹⁹

Trots att det inom merparten av branscherna var fler män än kvinnor som blev arbetslösa var det endast inom Tillverkning, Transport och magasinering samt Byggverksamhet som fler män än kvinnor började studera. Tillsammans med Uthyrning, fastighetsservice och resetjänster stod de tre branscherna även för de största relativa flödena till yrkeshögskolan (se tabell 1).

Tabell 1. Arbetslösa personer 2020 som påbörjade studier på högskolan eller yrkeshögskolan från olika branscher.* *Avrundat till närmsta tiotal.*

Bransch	Påbörjar studier (antal)	varav på högskolan (procent)	varav på yrkeshögskolan (procent)
Uthyrning, fastighetsservice och resetjänster	2 030	63	37
Handel	1 890	67	33
Vård och omsorg	1 770	76	24
Utbildning	1 690	81	19
Hotell och restaurang	1 350	67	33
Juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	960	70	30
Tillverkning	670	59	41
Transport och magasinering	660	63	37
Information och kommunikation	620	66	34
Kultur, nöje och fritid	490	76	24
Byggverksamhet	330	40	60
Annan serviceverksamhet	320	78	22
Finans- och försäkringsverksamhet	180	75	25
Fastighetsverksamhet	160	66	34
Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	160	79	21
Övriga**	100	71	29

*929 personer från okänd bransch började studera. Dessa syns inte i tabellen.

**Övriga inkluderar branscherna *Jordbruk, skogsbruk och fiske, Vattenförsörjning, avloppsrening, avfallshantering och sanering, försörjning av el, gas, värme och kyla samt Urvinning av mineral.*

¹⁹ Studier inom yrkeshögskolan och högskolan bland korttidspermitterade 2020. Rapport 2023:13. UKÄ.

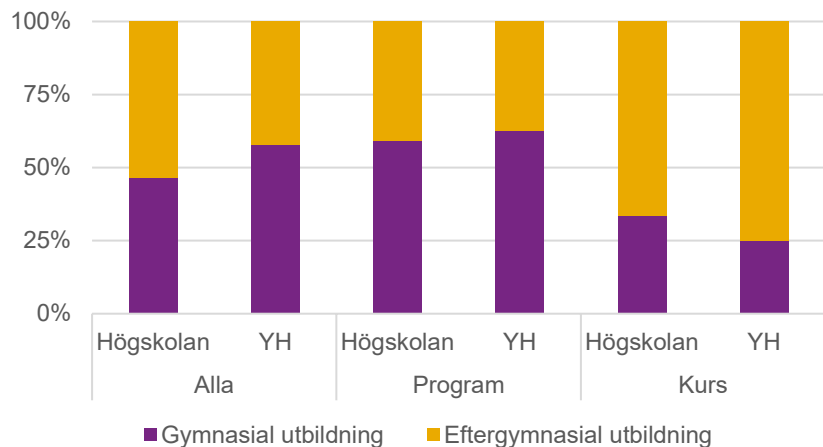
Eftergymnasiala studier för första gången för många

Av de som blev arbetslösa och började studera saknade 44 procent tidigare erfarenhet av eftergymnasiala studier.²⁰ Det var skillnader i erfarenhet av utbildningsformerna mellan de som började studera på högskolan och yrkeshögskolan. Medan det på yrkeshögskolan var vanligast att inte ha någon tidigare erfarenhet av varken högskolan eller yrkeshögskolan, var det på högskolan vanligast med tidigare erfarenhet av högskolestudier. Av de som började studera hade 45 procent tidigare erfarenheter av högskolestudier.

Utbildningsnivån högst hos studerande på kurser på yrkeshögskolan

Utbildningsnivån var generellt sett högre bland de som började studera på högskolan, där drygt 50 procent hade eftergymnasial utbildning sedan tidigare.²¹ Motsvarande siffra för yrkeshögskolan var 40 procent (se figur 4). Det fanns även skillnader i utbildningsnivå mellan kurser och program inom båda utbildningsformerna.

Figur 4. Högsta avslutade utbildningsnivå bland de som blev arbetslösa 2020 och påbörjade studier på högskolan eller yrkeshögskolan (YH).

De som började läsa kurser hade i genomsnitt en högre utbildningsnivå än de som började studera på program, omkring 70 procent hade eftergymnasial utbildning sedan tidigare. På yrkeshögskolan var det ännu vanligare än på högskolan att de som började läsa kurser hade eftergymnasial utbildning sedan tidigare. Det beror sannolikt på att yrkeshögskolans kurser riktar sig till yrkesverksamma i behov av att bredda eller fördjupa sin kompetens. För merparten av kurserna krävs särskild behörighet i form av specifika yrkeslivserfarenheter, ofta i kombination med tidigare utbildningserfarenheter. Kurser på högskolan

²⁰ Med tidigare erfarenhet avses tidigare registreringar utan krav på omfattning på studierna.

²¹ Högsta avslutade utbildningsnivå avser slutförda studier till skillnad från tidigare erfarenhet som enbart kräver registrering på en utbildning.

finns på både grundläggande och avancerad nivå, och är därmed tillgängliga för en bredare grupp.

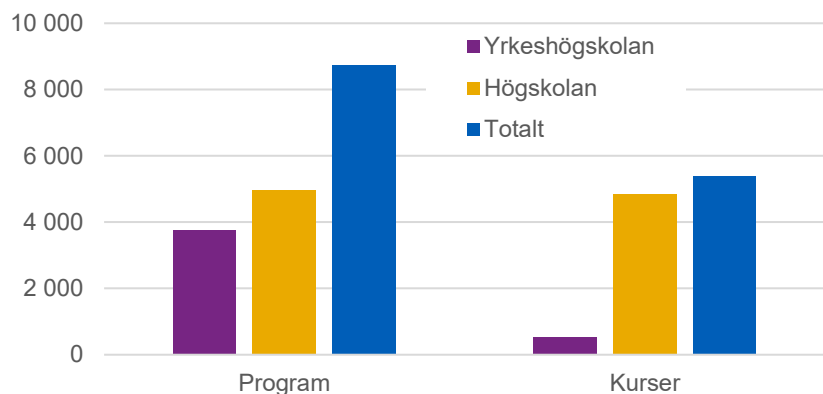
De som började studera på program hade generellt sett en lägre utbildningsnivå än de som började läsa kurser och en majoritet hade gymnasial utbildning sedan tidigare. Här var skillnaderna mellan utbildningsformerna små.

Fler påbörjade program än kurser

De som blev arbetslösa hade olika utbildningsbakgrund och därmed olika behov av att höja sin utbildningsnivå eller stärka sin förmåga till omställning. Det är något som kan återspeglas i deras beslut att läsa kurser eller program.

Det var fler arbetslösa som började studera på program än på kurser (se figur 5). Av de 13 900 personer som började studera på högskolan eller yrkeshögskolan började omkring 60 procent att studera på program. På högskolan var det ungefär lika som många började läsa kurser som program, omkring 5 000. På yrkeshögskolan var det betydligt fler som började studera på program än kurser, omkring 3 800 läste på program medan ungefär 500 personer läste kurser.

Figur 5. Antal studerande på kurser och program inom högskolan och yrkeshögskolan bland de som blev arbetslösa 2020.

Att volymerna mellan kurser på högskolan och yrkeshögskolan skiljer sig åt beror både på utbildningsformernas olika organisering och på storleken på kursutbudet inom respektive utbildningsform. Vid en jämförelse med de korttidspermitterade som började studera noterar vi att det var en betydligt högre andel korttidspermitterade än arbetslösa som började läsa kurser.²² Det kan ha berott på flera faktorer, bland annat att kurser bättre motsvarade de tidsramar som korttidspermitterade behövde förhålla sig till. Det kan även ha berott på att en högre andel korttidspermitterade hade eftergymnasial utbildning sedan tidigare och därmed i huvudsak avsåg att bredda eller fördjupa befintlig kompetens.

²² 52 procent av de korttidspermitterade och 38 procent av de arbetslösa läste kurser när de började studera.

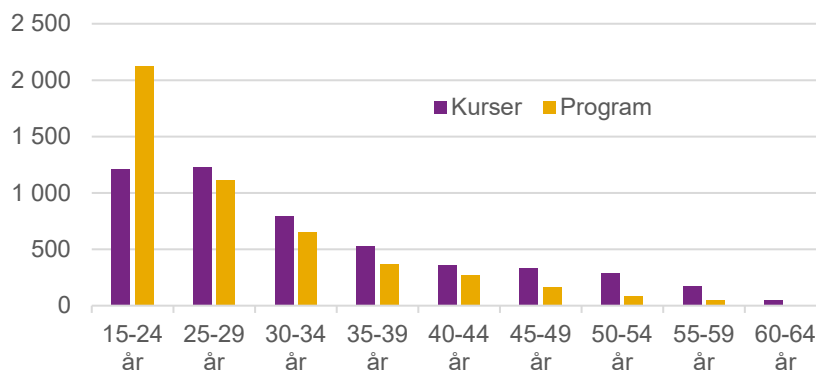
Studenter på högskolan

Här jämför vi de individer som började läsa kurser med dem som började läsa program på högskolan och ger en överskådlig bild av utbildningarnas inriktning. Nästan 9 600 personer började studera på högskolan efter att de gått från sysselsättning till arbetslöshet under 2020. Under läsåret 2020/21 fanns det ungefär 454 100 registrerade studenter på högskolan, vilket innebär att de arbetslösa utgjorde knappt 2 procent av studenterna.²³

Programstudier vanligast bland de yngsta

Det var framförallt yngre personer som började studera på högskolan när de blev arbetslösa. Totalt sett var det ungefär lika många arbetslösa som började studera på program som på kurser, men i den yngsta åldersgruppen var det nästan dubbelt så många som läste program som kurser (se figur 6). Kurser var däremot något vanligare än program i alla andra åldersgrupper.

Figur 6. Åldersfördelning bland de som blev arbetslösa 2020 och började studera på kurser och program på högskolan.

Branschskillnader i valet mellan kurser och program

De arbetslösa som började studera på högskolan kom från många branscher, men allra flest kom från Vård och omsorg samt Utbildning. Från flertalet branscher var det ungefär lika många som började läsa kurser som program, men det fanns även ett antal branscher med en tonvikt åt antingen kurser eller program. Från Vård och omsorg samt

²³ Högskolan i siffror. <https://www.uka.se/integrationer/hogskolan-i-siffror/statistik?statq=https%3A%2F%2Fstatistik-api.uka.se%2Fapi%2Ftotals%2F119%3Funiversity%3D1%26year%3D2020%252F21> [hämtad 23-05-02].

Hotell och restaurang, var det vanligare att läsa program än kurser, medan det från branscherna Juridik, ekonomi, vetenskap och teknik och Information och kommunikation var betydligt vanligare att läsa kurser än program.

Skillnaderna kan hänga samman med att utbildningsbakgrunden för personer från branscherna såg olika ut. Många som blev arbetslösa från Juridik, ekonomi, vetenskap och teknik och Information och kommunikation hade eftergymnasial utbildning sedan tidigare, nästan 60 procent. Det kan jämföras med Vård och omsorg samt Hotell och restaurang, där 30 respektive 25 procent av de arbetslösa hade eftergymnasial utbildning som högsta avslutade utbildning. Deras behov av utbildning för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden kan därmed ha sett olika ut.

Stor skillnad i mäns och kvinnors utbildningsval

Det var fler kvinnor än män som började studera på högskolan när de blev arbetslösa. Allra flest individer började studera inom utbildningsinriktningarna *Humaniora*, *Pedagogik och lärarutbildning*, *Samhälls- och beteendevetenskap* samt *Teknik och teknisk industri*. Kvinnorna var i majoritet i merparten av utbildningsinriktningarna och de var överrepresenterade²⁴ i 10 utbildningsinriktningar. *Teknik och teknisk industri* och *Informations- och kommunikationsteknik (IKT)* var de enda utbildningsinriktningarna där männen var överrepresenterade (se tabell 2).

Fler kvinnor på kurser i ämnen som generellt sett har manlig överrepresentation

Inom några utbildningsinriktningar var det en jämnare könsfördelning bland studenterna som läste kurser än vad det var totalt sett eller på program inom inriktningen. Det var endast inom utbildningsinriktningar där männen var överrepresenterade på totalen eller på program som det förekom en jämnare könsfördelning på kurser.²⁵ Till exempel var det ungefär lika många män som kvinnor som började läsa kurser inom *Teknik och teknisk industri*, 46 procent kvinnor och 54 procent män, samt *IKT*, 49 procent kvinnor och 51 procent män. Detta skiljer sig avsevärt från fördelningen på program mot yrkesexamina inom samma utbildningsinriktningar, där männen var kraftigt överrepresenterade och utgjorde 81 procent.

²⁴ Med överrepresentation avser vi en fördelning där det ena könet utgör mer än 60 procent.

²⁵ Med undantag för inriktningen Lantbruk, trädgård, skog och fiske, men där var volymerna små med 40 personer totalt varav 30 på kurser.

Tabell 2. Studenter inom olika utbildningsinriktningar på högskolan samt fördelningen av kvinnor och män inom utbildningsinriktningen. Avrundat till närmsta 10-tal.

Utbildningsinriktning (SUN 2020 2 siffernivå)	Total (antal)	Varav kvinnor (procent)	Varav män (procent)
Humaniora	1 550	63	37
Pedagogik och lärarutbildning	1 540	71	29
Samhälls- och beteendevetenskap	1 290	65	35
Teknik och teknisk industri	1 140	36	64
Företagsekonomi, handel och administration	910	55	45
Hälsa- och sjukvård	860	75	25
Konst och media	620	61	39
Informations- och kommunikationsteknik (IKT)	460	37	63
Juridik och rättsvetenskap	360	70	30
Journalistik och information	320	72	28
Socialt arbete och omsorg	300	82	18
Samhällsbyggnad och byggnadsteknik	280	46	54
Fysik, kemi och geovetenskap	280	53	47
Biologi och miljövetenskap	280	71	29
Matematik och övrig naturvetenskap	270	42	58
Personliga tjänster	180	59	41
Material och tillverkning	100	79	21
Lantbruk, trädgård, skog och fiske	40	61	39
Övriga ²⁶	70	41	59
Totalt	9570	61	39

Vanligast med kurser inom Humaniora

Det var vanligast att läsa kurser inom *Humaniora* och närmare 30 procent av de nästan 5 000 arbetslösa som började läsa kurser på högskolan gjorde det inom *Humaniora*. Omkring hälften av dem läste ämnesinriktningen Främmande språk och språkvetenskap. Från flertalet branscher utgjorde de som började studera inom *Humaniora* mellan 20 och 30 procent av samtliga som började läsa kurser. Det var bara från branscherna Byggverksamhet, Juridik, ekonomi, vetenskap och teknik samt Tillverkning som *Humaniora* inte var den största utbildningsinriktningen bland dem som började läsa kurser. Från dessa

²⁶ Övriga inriktningar inkluderar Transporttjänster, Arbetsmiljö och renhållning, Bred, generell utbildning, Djursjukvård och Säkerhetstjänster.

branscher var det istället vanligast att läsa kurser inom ämnet *Teknik och teknisk industri*.

Det var även vanligt att börja läsa kurser inom utbildningsinriktningen *Samhälls- och beteendevetenskap*. Från de flesta branscher var det mellan 10 och 20 procent av de som började läsa kurser som gjorde det inom inriktningen.

Många valde programstudier inom pedagogik och lärarutbildning

Av de 4 800 arbetslösa som började studera på ett program på högskolan läste en något högre andel på program mot yrkesexamina än på program mot generella examina. Endast 1 procent av de som blev arbetslösa började studera på program mot konstnärlig examen.

Brett deltagande på bristyrkesutbildningar

Nästan 2 600 personer började läsa på ett program mot en yrkesexamen när de blev arbetslösa under 2020. Merparten av programmen mot yrkesexamina leder till bristyrken. Omkring 34 procent av dem läste inom inriktning *Pedagogik och lärarutbildning*, 27 procent inom *Hälso- och sjukvård* och 16 procent inom *Teknik och teknisk industri*. Allra vanligast var det att läsa lärarutbildning för förskola och fritidsverksamhet, ämneslärarutbildning eller program mot omvårdnad.²⁷ Dessa utbildningar leder till yrken som det råder brist på i arbetslivet.

Från nästan alla branscher var det vanligast att börja studera på ett program mot en yrkesexamen inom *Pedagogik och lärarutbildning*. En dryg tredjedel av alla arbetslösa som började studera på program mot yrkesexamen var kvinnor som studerade inom *Pedagogik och lärarutbildning*.

Det var även ett brett deltagande på program mot yrkesexamina inom *Hälso- och sjukvård*, utbildningar som också leder till yrken där det råder brist. Från flera branscher var det omkring 20–25 procent av studenterna på program mot yrkesexamina som valde inriktningen. Det var däremot ett snävt deltagande sett till könsfördelning och 80 procent av studenterna var kvinnor.

På program mot yrkesexamina inom *Teknik och teknisk industri* var det större variation i deltagande från olika branscher. Det var enbart från Tillverkning som inriktningen var den vanligaste bland de som studerade på program mot yrkesexamina. Personer från Tillverkning utgjorde 30 procent av samtliga som började studera på program mot yrkesexamina

²⁷ SUN2020 3-siffernivå koder 143, 145 och 723.

inom *Teknik och teknisk industri*. Inom utbildningsinriktningen var 77 procent män.

Populärt med program mot generell examen inom företagsekonomi, handel och administration

Omkring 2 200 personer som blev arbetslösa under 2020 började studera på program mot generella examina. Drygt hälften av dem läste program med inriktning *Företagsekonomi, handel och administration, Samhälls- och beteendevetenskap* eller *IKT*.

Företagsekonomi, handel och administration var den vanligaste utbildningsinriktningen för individer från de flesta branscherna. Allra vanligast var det att läsa en allmän utbildning inom företagsekonomi, handel och administration eller program inom datavetenskap och systemvetenskap.²⁸

Även inom de andra två stora inriktningarna var det ett brett deltagande från många branscher och det var ungefär lika många kvinnor som män som studerade på program mot en generell examen. Inom inriktningarna, *Företagsekonomi, handel och administration* och *Samhälls- och beteendevetenskap* var det en jämn könsfördelning men inom *Informations- och kommunikationsteknik* var männen överrepresenterade.

²⁸ SUN2020 3-siffernivå koder 340 och 481.

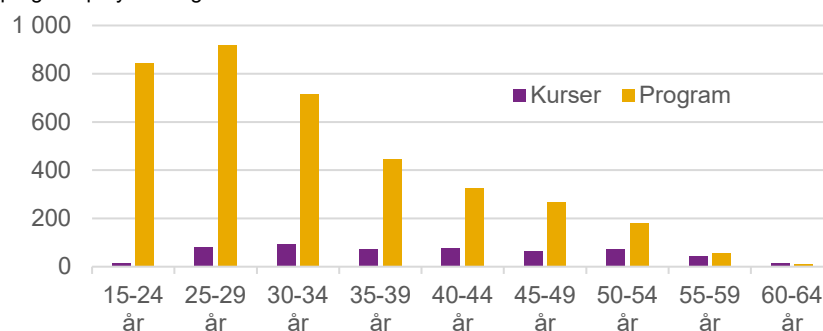
Studering på yrkeshögskolan

Under kalenderåret 2020 hade yrkeshögskolan nästan 78 000 studerande på programutbildning²⁹ och omkring 5 300 studerande på kurser.³⁰ De arbetslösa utgjorde omkring 5 procent av de studerande på program och 10 procent av de studerande på kurser. Här jämför vi branschbakgrund mellan studerande på kurser och program och vi beskriver inriktningen på utbildningarna inom yrkeshögskolan för de som blev arbetslösa under 2020.

Program vanligare än kurser

Fler arbetslösa började studera på program än på kurser inom yrkeshögskolan, omkring 90 procent började studera på program. Den enskilt största gruppen som började studera var personer i åldern 25–29 år, de studerade huvudsakligen på program (se figur 7).

Figur 7. Åldersfördelning bland arbetslösa 2020 som började studera på kurser och program på yrkeshögskolan.

De arbetslösa som började studera på kurser var generellt sett äldre än de som började studera på program. Drygt 60 procent av de som började läsa kurser var över 35 år. Motsvarande andel för program var omkring 30 procent. Att de studerande på kurser var äldre än de studerande på program beror antagligen på att yrkeshögskolans kurser framförallt riktar sig till individer med yrkeserfarenhet och yngre personer har inte hunnit bygga upp de meriter som krävs för yrkeshögskolans kurser.

Från samtliga branscher var det betydligt fler individer som började läsa program än kurser inom yrkeshögskolan. Men från två av dem; Juridik, ekonomi, vetenskap och teknik och Information och kommunikation, var

²⁹ Drygt 36 000 studerande antogs och påbörjade programstudier under året.

³⁰ SCB <https://www.scb.se/uf0701> [hämtad 2023-04-13].

det en större andel än från de andra branscherna som började läsa kurser. Det hänger troligtvis ihop med att dessa branscher hade de högsta andelarna arbetslösa med eftergymnasial utbildning, omkring 60 procent.

Ojämnr könsfördelning inom flertalet utbildningsområden

Från de flesta branscherna var det ungefär lika många kvinnor som män som började studera på yrkeshögskolan. Trots det var könsfördelningen ojämnr inom nästan alla utbildningsområden på yrkeshögskolan (se tabell 3), vilket innebär att kvinnor och män från samma bransch gjorde olika studieval. I det största utbildningsområdet, *Ekonomi, administration och försäljning*, var drygt 70 procent kvinnor. Inom *Hälso- och sjukvård samt socialt arbete* var 85 procent av de studerande kvinnor. Inom områdena *Data/IT, Samhällsbyggnad och byggt teknik* och *Teknik och tillverkning* rådde motsatta förhållanden och männen var i klar majoritet. Den observerade könsfördelningen är i grova drag densamma som funnits inom yrkeshögskolans utbildningsområden under många år.

Tabell 3. Arbetslösa som påbörjade studier på yrkeshögskolan samt fördelningen av kvinnor och män inom yrkeshögskolans utbildningsområden. Värden avrundade till närmsta 10-tal.

Utbildningsområde yrkeshögskolan	Studerande (antal)	varav kvinnor (procent)	varav män (procent)
Ekonomi, administration och försäljning	1 050	71	29
Data/IT	700	32	68
Samhällsbyggnad och byggt teknik	680	29	71
Teknik och tillverkning	620	20	80
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	370	85	15
Hotell, restaurang och turism	290	76	24
Kultur, media och design	150	61	39
Transporttjänster	140	48	52
Pedagogik och undervisning	100	61	39
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	80	70	30
Journalistik och information	50	87	13
Säkerhetstjänster	30	52	48
Övriga*	60	79	21
Totalsumma	4 300	51	49

* Övriga inkluderar individer från utbildningsområdena *Friskvård och kroppsvård, Juridik och Övrigt*.

Jämnr könsfördelning på kurser i ämnen som generellt sett har manlig överrepresentation

Inom några utbildningsområden var könsfördelningen mera ojämnr bland studerande på kurser än bland studerande på program. Inom andra

områden var könsfördelningen jämnare bland studerande på kurser än på program. Variationen i könsfördelning mellan kurser och program inom ett utbildningsområde kan bero på att det är skilda målgrupper, tillika yrkesgrupper, för kurserna och programmen.

Till exempel var det en högre andel kvinnor som läste kurser än program inom utbildningsområdena *Teknik och tillverkning* och *Data/It*. Det ledde till en jämnare könsfördelning på kurserna än på programmen. Inom *Teknik och tillverkning* utgjorde kvinnorna 42 procent av de studerande på kurser och 18 procent av de studerande på program. Inom *Data/It* var motsvarande siffror 44 procent på kurser och 30 procent på program.

Inom utbildningsområdena *Hotell, restaurang och turism* samt *Ekonomi, administration och försäljning* var könsfördelningen bland de studerande istället mera ojämn på kurser än på program, med över 80 procent kvinnor på kurserna.

Breda programval från de stora branscherna

Av de arbetslösa som började läsa program på yrkeshögskolan studerade 70 procent inom något av de fyra utbildningsområdena: *Ekonomi, administration och försäljning*, *Data/IT*, *Samhällsbyggnad och byggt teknik* och *Teknik och tillverkning*. Allra vanligast var det att läsa program inom *Ekonomi, administration och försäljning*. Hälften av de studerande inom området kom från någon av de tre branscherna Handel, Hotell och restaurang eller Uthyrning, fastighetsservice och resetjänster. Men arbetslösa från dessa branscher gjorde generellt sett breda studieval, precis som individer från de flesta andra branscherna, och förekom inom ett stort antal utbildningsområden.

Även individer från branscherna Vård och omsorg och Utbildning började läsa program inom ett antal olika utbildningsområden. Från Vård och omsorg valde en något högre andel, än från andra branscher, att studera inom *Hälso- och sjukvård samt socialt arbete*. På samma sätt valde individer från Hotell och restaurang, i något högre utsträckning än andra, att läsa program inom *Hotell, restaurang och turism*.

Mer koncentrerade programval bland individer från några branscher

När vi utgick från vilken bransch de studerande kom ifrån kunde vi identifiera ett mindre antal branscher där programvalen var mer koncentrerade inom ett eller ett par utbildningsområden, ofta med en tydlig koppling till branschen. Koppling till branschen kan ha funnits i betydligt flera studieval än vad vi kunnat identifiera i registerdata.

Från de båda branscherna Information och kommunikation och Juridik, ekonomi, vetenskap och teknik började omkring 60 procent av de som valde programstudier att studera inom utbildningsområdena *Data/It* och *Ekonomi, administration och försäljning*.

Från Tillverkning började omkring 36 procent att studera på program inom utbildningsområdet *Teknik och tillverkning*. Från Byggverksamhet valde en stor andel, 45 procent, programstudier inom utbildningsområdet *Samhällsbyggnad och byggt teknik*.

Nischade kursval inom vissa utbildningsområden

Inom några utbildningsområden var det en hög koncentration av studerande på kurser från en eller ett litet antal branscher. Från branschen Byggverksamhet började 77 procent av de som läste kurser att göra det inom *Samhällsbyggnad och byggt teknik*. Från Vård och omsorg påbörjade 55 procent, av de som läste kurser, studier inom området *Hälso- och sjukvård samt socialt arbete*. De påbörjade därmed till stor del utbildning inom områden som de redan var verksamma inom.

De allra flesta som började läsa kurser på yrkeshögskolan gjorde dock det inom utbildningsområdena *Ekonomi, administration och försäljning*, och *Data/It*. Studerande inom dessa områden utgjorde 43 respektive 17 procent av samtliga arbetslösa som började studera på kurser. De studerande inom områdena kom från många olika branscher och utgjorde i många fall en stor andel av samtliga kursstuderande från en bransch. Detta kan bero på att yrkesroller med kompetens inom ekonomi, administration och försäljning eller data/It återfinns inom ett stort antal branscher. Det kan även bero på att kompetenser inom, främst, Data/It men till viss del även ekonomi och administration krävs inom allt fler yrkesroller.

Slutsatser och reflektioner

Regeringens intentioner med åtgärderna inom högskolan och yrkeshögskolan var att fler personer skulle få tillgång till eftergymnasial utbildning. Målgrupperna för insatserna var framförallt de i behov av att höja sin utbildningsnivå, stärka sin ställning på arbetsmarknaden och de som ville utbilda sig till bristyrken. Syftet med studien har varit att öka kunskaperna om arbetsmarknadens förhållande till utbildningssystemet med utgångspunkt i regeringens satsningar på den eftergymnasiala utbildningen under pandemin. Vi har undersökt i vilken omfattning personer som blev arbetslösa under pandemin började studera på högskolan eller yrkeshögskolan och därmed höjde sin utbildningsnivå eller förbättrade sina möjligheter till omställning.

Vi har visat att omkring 5 procent av de som blev arbetslösa och 3 procent av de som blev korttidspermitterade började studera, men det var huvudsakligen yngre personer i de båda grupperna som började studera. Det var särskilt tydligt på högskolan och för gruppen korttidspermitterade. Om det huvudsakligen var yngre personer som hade behov av, och förutsättningar för, att delta i studier kan vi inte avgöra i den här undersökningen, men deltagandet var inte jämnt fördelat över åldrarna. Med tanke på att målgrupperna för regeringens insatser i de två utbildningsformerna kategoriserades utifrån utbildningsbehov snarare än ålder, kan det finnas anledning att ytterligare kartlägga vad som är viktigt för ett beslut att studera för personer i olika faser i livet. Detta är centralt för en likvärdig tillgång till utbildning, dels för liknande insatser vid framtida kriser, dels i ljuset av livslångt lärande och behoven av omställning i arbetslivet.

Vi konstaterar att individer från de olika målgrupperna påbörjade studier inom högskolan och yrkeshögskolan när de blev arbetslösa. Inom yrkeshögskolan var målgruppen avgränsad till personer med gymnasieutbildning och där såg vi att även individer med eftergymnasial utbildning sedan tidigare sökte sig till utbildningsformen.

Målgrupperna för investeringen i högskolan var personer i behov av att höja utbildningsnivån, personer som vill vidareutbilda eller omskola sig samt personer som vill utbilda till bristyrken. Vår studie har visat att flera arbetslösa påbörjade utbildningar som leder till bristyrken, för en grupp innebar högskolestudierna att de höjer sin utbildningsnivå och för ytterligare en grupp kunde vi se att de sannolikt kompetensutvecklade sig inom sin befintliga bransch.

Det var fler som började läsa program än kurser och en majoritet av dem inledde studier som potentiellt höjde deras utbildningsnivå. Omkring 8 800 personer började studera på programutbildning inom högskolan

eller yrkeshögskolan när de blev arbetslösa. Ungefär 60 procent av dem hade gymnasial utbildning som högsta avslutade utbildningsnivå sedan tidigare. Under förutsättningen att de slutför sina studier kommer de att höja sin utbildningsnivå. För yrkeshögskolans studerande innebär det även att de får en kvalificerad yrkesutbildning. De här individerna motsvarar därmed de målgrupper som investeringarna i högskolan och yrkeshögskolan hade för avsikt att nå ut till, nämligen de som vill höja sin utbildningsnivå och de med gymnasieutbildning som vill ha en kvalificerad yrkesutbildning.

De som påbörjade studier på program mot yrkesexamina på högskolan läste i hög utsträckning mot yrken där det råder brist på arbetskraft inom välfärden, olika lärarexamina och examina inom omvårdnad. Program mot yrkesexamina inom den tredje största utbildningsinriktningen, Teknik och teknisk industri leder till ingenjörs- och civilingenjörsexamen, kompetenser som lyfts fram som bristkompetens för Sveriges fortsatta hållbara och konkurrensförmåga utveckling. Med avseende på målgrupperna för investeringen i högskolan ser vi att individer på program mot yrkesexamina utbildade sig till bristyrken. Detsamma kan gälla för de individer som läste program mot generella examina, men eftersom de utbildningarna inte lika entydigt leder till en yrkesroll går det inte att avgöra inom ramen för den här studien.

De som började studera på ett program inom yrkeshögskolan inledde studier på en kvalificerad yrkesutbildning. Oavsett om utbildningen höjde individens utbildningsnivå eller inte så kan studierna leda till en omställning. Antingen till en helt annan yrkesverksamhet eller bransch än den individen blev arbetslös inom, eller till mer kvalificerad kompetens inom samma yrkesverksamhet eller bransch som individen kom ifrån.

Vi har sett prov på koncentrerade studier inom ett litet antal utbildningsinriktningar från vissa branscher, men även ett brett deltagande från många branscher på kurser inom några utbildningsinriktningar. Dessa företeelser kan betyda att det funnits möjligheter till, och intresse för, att antingen fördjupa sin befintliga kompetens eller bredda den. Exempelvis har vi sett att inom både högskolan och yrkeshögskolan har individer från Tillverkning i hög utsträckning studerat på både program³¹ och kurser med en tydlig koppling till den bransch de tidigare varit verksamma inom.³² Dessa individer har valt utbildningar inom ett utbildningsområde med koppling till deras tidigare yrkesverksamhet och vi antar att de studerade för att vidareutbilda sig eller nischa sin kompetens.

³¹ Program mot yrkesexamina.

³² Detsamma kan ha gällt för andra branscher men där finns inte en lika tydlig koppling mellan utbildningsnomenklaturen och näringsgrensindelningen, vilket omöjliggör bedömningen utifrån det data vi använder.

Ett brett deltagande, sett till könsfördelning och branschbakgrund, på kurser inom *Data/It* och *IKT* stod i kontrast till ett mer ensidigt deltagande, sett till könsfördelning, på program inom samma område. Skillnaden kan bero på att det är skilda målgrupper, tillika yrkesgrupper, för kurserna och programmen. Det finns sannolikt kurser inom *Data/It* och *IKT* på högskolan och yrkeshögskolan som riktar sig till yrkesverksamma i olika branscher med behov av att höja sin digitala kompetens, generellt eller inom en yrkesverksamhet. Skillnaderna kan även bero på att det upplevs vara enklare att söka till en kurs än en programutbildning för personer som tillhör en underrepresenterad grupp.

För vissa som började studera kan beslutet att börja studera ha varit ett direkt resultat av att de blev arbetslösa – att personer som annars inte skulle ha börjat studera faktiskt valde att göra det. För andra kan arbetslösheten ha inneburit ett tidigareläggande av redan övervägda studier. För att bättre kunna avgöra vilka individer som studerar för att öka sina möjligheter till omställning och vilka som gör det av andra anledningar behövs ytterligare studier som fångar de studerandes motiv och behov. UKÄ har tidigare framhållit att utbildningsutbudet kan behöva utvecklas ytterligare för att bättre motsvara kompetensbehoven hos individer från olika branscher.³³

Utifrån vår data kan vi inte avgöra om de extra utbildningsplatserna var avgörande för att dessa individer skulle kunna konkurrera om platserna eller om de även vid färre utbildningsplatser hade kunnat hävda sig i urvalsprocessen. Studien kan därför inte användas för att utvärdera effekten av åtgärderna i högskolan och yrkeshögskolan.

I den här studien har vi undersökt om personer från de olika målgrupperna påbörjade studier när de blev arbetslösa. Påbörjade studier är en grundförutsättning för att kunna höja sin utbildningsnivå eller förbättra sina möjligheter till omställning, vilket var regeringens intentioner med att bygga ut utbildning inom högskolan och yrkeshögskolan. Men det är först när utbildningen är slutförd som det, i formell mening, skett en höjning av humankapitalet. För att kunna avgöra om de individer som påbörjade studier faktiskt höjde sin utbildningsnivå, vidareutbildade sig eller skolade om sig bör deras studiedeltagande följas upp.

³³ Lärosätenas utbildningsutbud relaterat till omställningsstudiestödet *Sammanställning och analys*. Rapport 2023:2, UKÄ.

Bilaga 1

Eftergymnasiala utbildningsformer

I det formella utbildningssystemet finns eftergymnasial utbildning inom de två utbildningsformerna högskolan och yrkeshögskolan. Högskolan är ungefär fem gånger större än yrkeshögskolan sett till registrerade studenter. Utbildning inom de två utbildningsformerna har delvis skilda syften. Utbildningsformernas skilda syften innebär att reglerna för tillträde skiljer sig åt och studier inom högskolan och yrkeshögskolan leder även till olika möjligheter för fortsatta studier och etablering inom en yrkesverksamhet eller bransch.

Högskoleutbildning har dubbla syften, kompetensförsörjning och bildning, och utbildningsutbudet dimensioneras utifrån arbetsmarknadens behov och studenternas efterfrågan. Statliga universitet och högskolor är egna myndigheter och bestämmer själva inom ramen för kraven i lagstiftningen och regleringsbrev om sin organisation, fördelningen av resurser samt utbildningens innehåll och utformning. Hur många som ska antas till olika utbildningar bestäms i regel utifrån högskolornas egna prioriteringar.

Syftet med yrkeshögskolans utbildningar är kompetensförsörjning. Mer specifikt ska utbildningsformen svara mot arbetsmarknadens behov av kvalificerad arbetskraft med eftergymnasial yrkesutbildning. Antalet utbildningsplatser fastställs på nationell nivå genom att myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) beviljar och dimensionerar yrkeshögskoleutbildning.

Kurser och program inom högskolan och yrkeshögskolan

Organiseringen av kurser och program skiljer sig åt mellan de två utbildningsformerna. Det bidrar till att tillgängligheten till kurser och program inom högskolan och yrkeshögskolan ser olika ut. Högskoleutbildning ges på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. All utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska bedrivas i form av kurser, och kurser kan kombineras till utbildningsprogram. Ett program på högskolan är som regel tre år eller längre. Utbildning inom yrkeshögskolan ges huvudsakligen som program och de är i regel ett eller två år långa och leder till specifika yrkesroller. Sedan våren 2020 går det även att läsa kurser på yrkeshögskolan.

Program inom högskolan leder till antingen en generell examen, en konstnärlig examen eller en yrkesexamen. Examina kan var på grundnivå eller avancerad nivå. För tillträde till program utan krav på

tidigare högskolestudier krävs grundläggande behörighet i form av en gymnasieexamen från ett högskoleförberedande program. Ofta krävs det även särskild behörighet i form av specifika kurser från gymnasieskolans högskoleförberedande program.

Program inom yrkeshögskolan leder i de flesta fall till en yrkeshögskoleexamen. För tillträde till yrkeshögskolans program krävs grundläggande behörighet i form av en gymnasieexamen från ett högskoleförberedande program eller ett yrkesprogram. Ofta krävs även särskild behörighet i form av specifika kurser från något av gymnasieskolans yrkesprogram.

Högskolan har ett brett utbud av kurser på både grundläggande och avancerad nivå. Det gör det möjligt för personer med olika bakgrund att få tillträde till kurser med olika inriktning och på olika nivåer. Kurserna på yrkeshögskolan ska tillgodose arbetslivets kompetensbehov vid omställning på arbetsmarknaden, men också svara mot behov av kunskap inom nya områden. Det innebär att de har en stark koppling till yrkesutövande och för tillträde krävs ofta både specifika yrkeslivserfarenhet och meriter från det formella utbildningssystemet. Högskolans kurser är därmed tillgängliga för fler individer samtidigt som antalet kurser är avsevärt mycket större inom högskolan än inom yrkeshögskolan.

Bilaga 2

De som blev arbetslösa år 2020

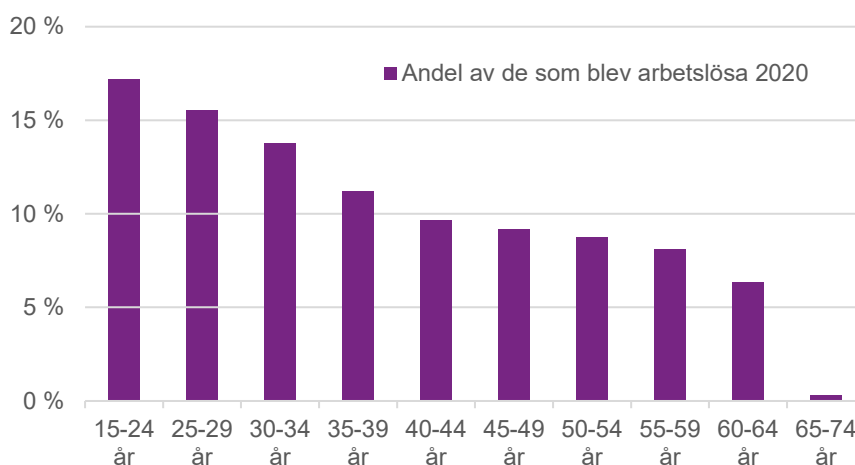
Här ger vi en övergripande beskrivning av dem som gick från sysselsättning till arbetslöshet under 2020. Vi inkluderar inte personer som var arbetslösa redan innan 2020. Inte heller ingår de som blev arbetslösa under pandemins inledande år men som inte var sysselsatta dessförinnan, till exempel de som tidigare var gymnasielever.

Många män och yngre blev arbetslösa

När arbetslösheten ökade blev fler män än kvinnor arbetslösa. Av de ungefär 257 600 personer som förlorade sin sysselsättning under 2020 var 61 procent män och 39 procent kvinnor.

Ökningen i arbetslöshet under 2020 drabbade i hög utsträckning yngre personer, 17 procent var yngre än 25 år och 33 procent var yngre än 30 år (se figur 1). Inom branscherna Handel, Hotell och restaurang samt Uthyrning, fastighetsservice och resetjänster var andelen unga särskilt hög, ungefär 40 procent av de som blev arbetslösa var under 30 år. Precis som för hela gruppen arbetslösa minskade andelen därefter med stigande ålder.

Figur 1. Åldersfördelningen bland de 257 600 personer som blev arbetslösa 2020.

Många arbetslösa inom service och vård och omsorg

Ungefär hälften av de som blev arbetslösa under 2020 kom från en av fyra branscher och allra flest arbetslösa kom från branschen Vård och omsorg (se tabell 1). Vård och omsorg var en av få branscher där fler kvinnor än män blev arbetslösa. Branschen utmärkte sig även genom att

arbetslösheten var jämnare fördelad över åldersgrupperna än i de andra branscherna med höga arbetslöshetstal.

Tabell 1. Antalet arbetslösa från olika branscher under 2020 samt fördelningen av arbetslösa män och kvinnor inom en bransch. Bransch (SNI07) indelning på avdelningsnivå. Flera branschbenämningar är förkortade, se bilaga 1 för beskrivning.

Bransch	Arbetslösa (antal)	Varav män (procent)	Varav kvinnor (procent)
Vård och omsorg	36 670	35	65
Uthyrning, fastighetsservice, resetjänster	34 060	61	39
Handel	30 620	56	44
Hotell och restaurang	29 460	57	43
Utbildning	22 760	35	65
Tillverkning	18 790	75	25
Transport och magasinering	15 370	79	21
Byggverksamhet	14 180	89	11
Juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	12 060	54	46
Information och kommunikation	7 940	60	40
Annan serviceverksamhet	6 600	45	55
Kultur, nöje och fritid	6 120	56	44
Fastighetsverksamhet	3 590	61	39
Jordbruk, skogsbruk och fiske	2 280	65	35
Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	1 910	50	50
Finans- och försäkringsverksamhet	1 860	51	49
Vattenförsörjning; avloppsrening, avfallshantering och sanering	880	81	19
Försörjning av el, gas, värme och kyla	340	62	38
Utvinning av mineral	200	72	28
Totalsumma	257 600*	61	39

* Till totalsumman räknas även 16 individer från Verksamhet vid internationella organisationer, utländska ambassader o.d. och 20 825 individer vars bransch är okänd. Av dessa var 50 procent kvinnor och 50 procent män.

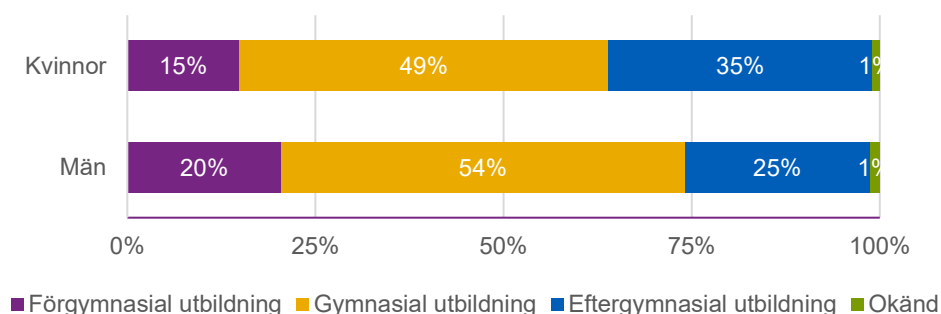
Hälften hade gymnasial utbildning sedan tidigare

Ungefär hälften av de som blev arbetslösa, 52 procent, hade gymnasieutbildning som högsta avslutade utbildningsnivå. Det var den vanligast förekommande utbildningsnivån bland arbetslösa från ett stort antal branscher.

Nästan 30 procent av de som blev arbetslösa hade eftergymnasial utbildning sedan tidigare och en högre andel av kvinnorna än av männen hade eftergymnasial utbildning (se figur 2). Det är samma mönster som vi ser i befolkningen i stort. Bland de arbetslösa i åldern 30 – 49 år hade nästan 40 procent eftergymnasial utbildning sedan tidigare. Det var allra vanligast med eftergymnasial utbildning inom branscherna Information och kommunikation samt Juridik, ekonomi, vetenskap och teknik. Från

dess branscher hade en majoritet av de som blev arbetslösa efter gymnasial utbildning sedan tidigare.

Figur 2. Utbildningsnivå bland arbetslösa kvinnor och män 2020. Fördelning inom gruppen.

Av de som blev arbetslösa hade 18 procent förgymnasial utbildning som högsta avslutade utbildningsnivå och sakade därmed formell behörighet till högskolan och yrkeshögskolan. Andelen med förgymnasial utbildning var som störst bland arbetslösa från branschen Hotell och restaurang, 27 procent.

De skilda utbildningsbakgrunderna ger olika förutsättningar för behörighet till studier på högskolan och yrkeshögskolan. Personer med en gymnasieexamen från ett högskoleförberedande program har grundläggande behörighet till både högskolan och yrkeshögskolan. Personer med en gymnasieexamen från ett yrkesprogram har grundläggande behörighet till yrkeshögskolan och kan ha grundläggande behörighet till högskolan.³⁴

³⁴ Grundläggande behörighet till högskolan kräver en examen från ett högskoleförberedande gymnasieprogram eller en examen från ett yrkesprogram där det finns betyg i *Svenska 3* och *Engelska 6*.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

